औष(स्त)स्य त्रि॰ उषस्तेरिदम् अण् ष्यञ् वा । उषस्तिचरितात्मके छा॰उ॰ ब्राह्मणकाण्डभेदे । तत्र "उषस्तिर्हचाक्रायणः" इत्यादि तत्रत्यं ब्राह्मणं "औषस्ते(स्ये) काण्डेऽविद्वामपि आर्त्विज्यदर्शनात्" छा॰उ॰भा॰ ।

औषसिक त्रि॰ उषसा चरति ठक् टिलोपः । १उषसाचारिणि । उषसि भवः कालाट्ठञ्"पा॰ ठञ् । २उषसिभवे च ।

औषिक त्रि॰ उषा उषसि भवः ठञ् । उषाभवे स्त्रियां ङीप्

औष्ट्र न॰ उष्ट्रस्येदम् अण् । उष्ट्रदुग्धादौ । "औष्ट्रं दुग्धं लघु स्वादु लवणं दीपनं तथा । कृमिकुष्ठकफानाहशोथोदरहरं परम्" भावप्र॰ । "अनिर्दशायाः गोः क्षीरमौष्ट्रमेकशफं तथेति" मनुः उष्ट्रशब्दे विवृतिः ।

औष्ट्रक न॰ उष्ट्राणां समूहः गोत्रोक्षोष्ट्रेत्यादिना वुञ् । उष्ट्रसमूहे । उष्ट्रस्य विकारोऽवयवो वा वुञ् । २उष्ट्रविकारे ३तदवयवे च त्रि॰ ।

औष्ट्ररथ न॰ उष्ट्ररथस्येदम् "पत्रपूर्वादञ्" पा॰ रथादित्वात्तुट्तौ अञ् । उष्ट्रवाह्यरथसम्बन्धिनि ।

औष्टायण पुंस्त्री उष्ट्रस्यापत्यम् बा॰ फक् । उष्ट्रापत्ये ततः चतुरर्थ्याम् अरोहणादि॰ वुञ् । औष्ट्रायणक तत्सम्बन्धिनि देशादौ त्रि॰ ।

औष्ट्रिक त्रि॰ उष्ट्रे भवः ठक् । उष्ट्रभवे दध्यादौ "विपाके कटु सक्षारं गुरु भेद्यौष्ट्रिकं दधि" सुश्रुतः ।

औष्ठ त्रि॰ ओष्ठ ओष्ठाकारोऽस्यास्य प्रज्ञा॰ अण् । ओष्ठाकारकाष्ठावयवयुक्ते आश्विनग्रहपात्रे । "औष्ठमाश्विनम्" कात्या॰ ९,२,७, "ओष्ठावयवयुक्तमाश्विनग्रहपात्रम्" कर्कः "तद्दिव्यमौष्ठमाश्विनपात्रम्" शत॰ ब्रा॰ ४,१,५,१९ ।

औष्ठ्य त्रि॰ ओष्ठे भवः यत् स्वार्थे अण् । ओष्ठभवे उवर्णे पवर्गयोः "ओष्ठजावुपू" इतिशिक्षोक्तेस्तयोस्तथात्वम्

औष्णिज न॰ उष्णिज्+प्रज्ञा॰ स्वार्थेऽण् । उष्णिगर्थे ।

औष्णिह त्रि॰ उष्णिहि भवः उत्सा॰ अञ् तस्येदमण् वा । १उष्णिक्छन्दोभवे २तत्सम्बन्धिनि च । उष्णिहा स्तुतः अण् । १उष्णिक्छन्दसा स्तुते सवितरि "सवित उष्णिहाय" यजु॰ १९,६ ।

औष्णीक त्रि॰ उष्णीषे शोभते अण् पृषो॰ । १उष्णीषधारिणि २तद्धारिजनपदविशेषे ३तद्भूपे च "औष्णीकाननवासांश्च योधकान् पुरुषादकान्" भा॰स॰ ५० ।

औष्ण्य न॰ उष्णस्य भावः गुणवचनत्वात् ष्यञ् । उष्णस्पर्शे स च "उष्णस्पर्शस्तु तेजसः" इत्युक्तेः तेजसएव स्वाभाविकधर्म्मः ततसंयोगादितरेषामौपाधिकः । सुश्रुते तत्कार्य्यपित्तस्य धर्म्म इत्युक्तं यथा "औष्ण्यतैक्ष्ण्यरौक्ष्यद्रवत्वैशद्यगुणबलवत् पित्तं तस्य समानयोनिः कटुकोरसः सोऽस्यौष्ण्यादौष्ण्यं वर्द्धयति" सुश्रु॰ ।

औष्म्य न॰ उष्णस्य भावः उष्मैव वा ष्यञ् । उष्णस्पर्शे । "पूर्वराजवियोगौष्म्यं कृत्स्नस्य जगतोऽहतम्" रघुः । उष्णस्पर्शो यद्यपि तेजोयोगात् भवति तथापि देहस्य तथा स्पर्शः सप्रदेशाकृस्नस्य देहसंयोगादेव तथोक्तः गा॰ सूत्रभाष्ययोः "अस्यैव चोपपत्तेरेष ऊष्मा" सू॰ "अस्यैव च सूक्ष्मशरीरस्यैव ऊष्मायमेतस्मिन् जीवच्छरीरे संस्पर्शेनोष्णिमानं विजानाति तथाहि मृतावस्थायामवस्थितेऽपि देहे विद्यमानेषु च, रूपादिषु देहगुणेषु नोष्णोपलभ्यते जीवदवस्थायामेव तूपलभ्यते इत्यत उपपद्यते प्रसिद्धशरीरव्यतिरिक्तव्यापाश्रय एवैष ऊष्मेति तथा च श्रुतिः "उष्ण एव जीवित्वच्छीतो मरिष्यन्निति" भा॰ । तदुपाधिकत्वात् जीवस्यापि ऊष्मत्वं व्यवह्रियते इत्युक्तं प्रक् ।

इति वाचस्पत्ये औकारादिशब्दार्थसङ्कलनम् ।

इति श्रीतारानाथ-तर्कवाचस्पति-भट्टाचार्य्य-विरचिते वाचस्पत्येऽभिधाने
स्वरवर्णादिशब्दार्थसङ्कलनं समाप्तम् ।

ओं तत्सत्